

2. Гревцова Р. Ю. Кримінальна відповідальність за податкові злочини в Україні: Автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.08 / Р. Ю. Гревцова; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2003. – 18 с.
3. Молодик В. В. Кримінологічні та кримінально-правові аспекти відповідальності за ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.08 / Молодик Володимир Вікторович; [наук. керівник В. М. Куц]; Ун-т внутрішніх справ МВС України. – Харків, 1999. – 31с.
4. Шевердін М. М. Історико-правовий огляд оподаткування в українських землях у складі Великого Князівства Литовського, Королівства Польського та Речі Посполитої / М. М. Шевердін // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 947–952.
5. Ясеновська Т. Б. Історія становлення оподаткування в Україні: ретроспективна періодизація та національні досягнення / Т. Б. Ясеновська // Наукові записки. Серія «Економіка». Випуск 15. – 2010. – С. 117–124.

УДК 340.134

*ПОЛИЩУК Юлія*

## **ЕЛЕМЕНТИ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА**

У сучасних дослідженнях відзначається, що норма права є первинною відносно норми законодавства. Законодавство ж розглядається як структура, що складається з різних елементів – підгалузеві масиви, надгалузеві масиви, галузі, нормативно-правові акти, а система законодавства розвивається відповідно до розвитку і ускладнення суспільних відносин. Сучасний стан системи законодавства перебуває у процесі постійного реформування, у зв'язку з постійними змінами в державі. Ефективне функціонування не можливо без збалансованої системи законодавства. Характерною рисою функціонування суспільства та держави на сьогодні є зростання національного законодавства як основної форми вираження права в цілому. Питання системи законодавства тісно пов'язано з іншими сферами суспільних відносин тому має не аби яке значення для правового розвитку. Недосконале законодавство є одним із чинників які можуть привести до виникнення загрози підриву правової стабільності держави.

Дана тема є достатньо висвітленою в юридичному сенсі, але потребує подальшого вивчення. Існує багато публікацій вчених з різних питань, які пов'язані з системою законодавства, а саме це детально розкриває Бобровник С., Богінич О., Дудченко В.В., Єфграфова Є., Зайчук О., Лисенкова О., Лилак Д., Оніщенко Н., Оборотов Ю. М. тощо.

Загалом «систему законодавства» та термін «законодавство» розглядають як дуже близькі по змісту і водночас не тотожні. Термін «законодавство» розглядається як зовнішній результат законотворчості держави [6, с. 6]. Систему законодавства визначають як сукупність джерел права, які являють собою форму вираження правових норм та розкриваються як внутрішня структура елементів законодавства за своєю ієрархією. Основними ознаками системи законодавства є її єдність та

структурна узгодженість елементів. Основним елементом системи законодавства є галузь законодавства, яка має норми, що регулюють певний вид суспільних відносин. Первинним елементом системи законодавства є стаття нормативно-правового акту як форма вираження, спосіб викладу правової норми. Саме в законодавстві правові норми отримують свій реальний вираз, тобто зовнішній прояв. Норма права – це логічно завершене правило поведінки, а стаття закону – це форма його викладення. В статті закону може бути частина норми. Норма права може викладатися в ряді статей одного нормативно-правового акту.

Фахівці в галузі права (Скакун О. Ф., Волинка К. Г. та інші) виділяють такі системи законодавства: горизонтальну, вертикальну, федеративну, комплексну [5, с. 290]. Горизонтальна структура законодавства пов'язана з розподілом нормативно правових-актів держави за галузевою ознакою, тобто за предметом правового регулювання. Галузева (горизонтальна) об'єднує нормативно-правові акти з урахуванням їх відповідності певним галузям права. Так, за галузевою ознакою розрізняють: конституційне законодавство; адміністративне законодавство; трудове законодавство; сімейне законодавство та інші [3, с. 56]. При цьому, кожне галузеве законодавство має свою внутрішню структуру.

За обсягом нормативного матеріалу в горизонтальній структурі законодавства виділяють: 1) нормативно-правовий акт; 2) інститут законодавства; 3) підгалузь законодавства; 4) галузь законодавства.

Вертикальна структура законодавства пов'язана з юридичною силою нормативно-правових актів, тобто з їхньою ієрархією. За ієрархічною ознакою нормативно-правові акти України поділяються на: 1) Конституцію України – як Основний Закон держави, що має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ст. 8 Конституції України) [1]; 2) Закони України, які в свою чергу можуть бути: конституційними; органічними; звичайними, які можуть бути кодифікованими і некодифікованими; надзвичайними [7, с. 32]; 3) Підзаконні нормативно-правові акти, які видаються для полегшення виконання законів і не повинні суперечити їм; 4) Локальні нормативно-правові акти. 5) міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України і які стали частиною національного законодавства.

Не завжди нормативно-правовий акт повинен бути у формі закону. Важливо, лише щоб у Конституції вказувалось, що нормативно-правовий акт такий що має силу закону. Тобто, вони повинні бути видані певним законодавчим органом відповідно до Конституції.

Прикладами підзаконних нормативно-правових актів може бути будь-який документ із відповідною назвою. Слід зазначити про унікальність деяких видів підзаконних нормативно-правових актів. Так, Указ

Президента України по своїй суті є унікальним. Деякі вчені вважають, що юридична сила цього нормативного документа набагато нижча за юридичну силу Закону, але його безпосереднім плюсом є той факт, що Президент України своїм Указом може досить оперативно врегулювати ті чи інші відносини. Головним тут є саме оперативність, так як цей нормативний документ може розповсюджувати свою силу навіть на всю територію України і при цьому, він приймається однією особою, що значно прискорює процес його втілення у життя.

Декрети Кабінету Міністрів України є унікальними у зв'язку із тим, що вони взагалі на певний час можуть прирівнятися до законів. Коли ми говоримо на певний час, то маємо на увазі саме час, який визначить Верховна Рада у відповідному законі, яким делегує свої повноваження Кабінету Міністрів України. На час такого делегування, декрет Кабінету Міністрів України має юридичну силу Закону України. Робиться це, знову ж таки для оперативного видання нормативних актів вищої (після Конституції України) юридичної сили. Така ситуація мала місце в Україні у період з 18.11.1992 по 21.05.1993, коли Кабінету Міністрів України тимчасово, строком до 21 травня 1993 року, було делеговано повноваження видавати декрети в сфері законодавчого регулювання з питань, передбачених пунктом 13 статті 97 Конституції України [2]. Прикладом такого декрету може слугувати Декрет «Про державне мито», який було прийнято саме у зазначений період.

Ще одним унікальним підзаконним нормативним документом є рішення органів місцевого самоврядування. Вони не несуть такого масового характеру як попередні нормативні документи, але у зв'язку із тим, що на сьогоднішній день в Україні взято курс на децентралізацію влади в Україні і все більше повноважень надається на вирішення органів місцевого самоврядування, рішення останніх набувають все більшого значення, хоча по масштабам і поширюються лише на певну адміністративно-територіальну одиницю.

Федеративне законодавство відображає структуру держави. Таке законодавство притаманно федеративним державам і воно поділяється на законодавство загально-федеративного значення і законодавство певного суб'єкта федерації.

Комплексне законодавство складається в залежності від об'єкта правового регулювання і системи державного управління (природоохоронне, транспортне законодавство). На підставі комплексного поділу системи законодавства у науковців виникають різні тлумачення цієї категорії. Так, Волинка К. Г. розглядає як окремий вид вертикальної, галузевої та федеративної системи. А, Скакун О. Ф. розглядає як комплекс законодавства, та ділить його на 2 види: внутрішньогалузеве та галузеве [5, с. 216]. Так, нормативно-правові акти можуть містити норми

однієї або декількох галузей права. Це дає підстави для виокремлення галузевого і міжгалузевого (комплексного) законодавства. Міжгалузеве (комплексне) законодавство становлять нормативно-правові акти, які містять норми декількох галузей права, що регулюють окрему сферу суспільного життя (наприклад, комплексне законодавство про освіту утворюють акти, які містять норми адміністративного, цивільного, трудового, фінансового права та ін.).

Також, науковці Комаров С. А. і Малько А. В., крім зазначених вище, виділяють ще один вид – функціональну структуру [4, с. 146]. Функціональна структура законодавства відображає побудову законодавства залежно від призначення нормативно-правових актів. На цій підставі виокремлюють: первинні нормативно-правові акти – це акти, що встановлюють правила регулювання певних сфер суспільних відносин; вторинні нормативно-правові акти – це акти, що вносять зміни до первинних або скасовують їх. Наприклад, Закон України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального кодексу України».

При цьому, необхідно зазначити, що система законодавства України у своїй структурі, має інститути і галузі. Інститути і галузі законодавства мають таку важливу ознаку – можливість закріплення не в одному нормативному документі, а одразу в цілій низці нормативних документів різного рівня і напрямку. Також, слугують загальним цілям усієї системи законодавства та виконують свою власну ціль.

Не завжди можливо виявити таку систему законодавства, що направлена на правильне функціонування суспільства і держави, та на становлення точного взаємозв'язку різних за своїм змістом суспільних відносин. Важко виявити таку область суспільного життя де б переважав тільки один вид суспільних відносин, що регулюється однією системою. Так і з'являється практична необхідність з'ясувати та охопити усю багатоманітність законодавства, що виникають в житті.

Таким чином, в ході дослідження можемо прийти до висновку, що система законодавства є системою не тільки законів, а взагалі всіх джерел права, що нині діють на території України. Тобто це певна сукупність, група правових норм, які були прийняті законодавцем. Перелік структури законодавства є не вичерпним. Законодавство може будуватись по різним системам, які мають свою певну структуру, яка визначається інтересами держави, необхідністю правового регулювання, певною узгодженістю і єдністю між ними. До структури системи законодавства можна віднести такі елементи: горизонтальну; вертикальну; федеративну і комплексну будову системи законодавства. Системі законодавства України притаманний поділ за ієрархічною вертикальною ознакою, де найвищу силу має Конституція України. Система законодавства – не просто сукупність таких актів, а їхня диференційована система, заснова-

на на принципах субординації і координації її структурних компонентів. Під час формування системи законодавства застосовується більше суб'єктивний чинник, який потребує більш досконалої правової практики та з врахуванням зміни суспільства.

### **Література:**

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про тимчасове делегування Кабінету Міністрів України повноважень видавати декрети в сфері законодавчого регулювання: Закон України від 18.11.1992 № 2796-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 2. – ст. 6.
3. Ємельянова Л. В., Сидоренко О. М. Теорія держави та права: навчально-методичний посібник заочної форми навчання. – Миколаїв: Іліон, 2007 – 148 с.
4. Комаров С. А., Малько А. В. Теория государства и права. Учебно-методическое пособие. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – 448 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія права і держави [Текст]: підручник / О. Ф. Скакун; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – К.: Правова єдність, 2011. – 520 с.
6. Бобровник С. В., Богиніч О. Л. Система законодавства України: актуальні проблеми та перспективи розвитку. – К.: Наукова думка, 1994. – 121 с.
7. Євграфова Є. П. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Є. П. Євграфова; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2005. – 184 с.

УДК 340.111.5

**РОМАНОВА Ірина**

## **РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВОВІДНОСИН**

Сьогодні наукова юридична діяльність, спираючись на багатоаспектне праворозуміння, спроможна остаточно звільнитись від обмежених уявлень і стереотипів, які склалися на ґрунті радянського правознавства, та досягти істотних результатів у дослідженні правовідносин як однієї з найважливіших юридичних категорій. Суспільство – це своєрідна сукупність відносин, які виникають внаслідок взаємодії людей. Особливе місце серед різних за змістом відносин становлять правові відносини. Таким чином, правові відносини є результатом дії вимог норм права щодо відносин між різними суб'єктами.

На сьогодні значною є кількість наукових досліджень – вітчизняних та зарубіжних, – присвячених дослідженню сучасних правовідносин, а саме: Ю. І. Гревцов, В. В. Завальнюк, Ю. М. Оборотов, О. П. Подцерковний, П. М. Рабінович тощо.

Сьогодні в теорії права існують дві основні концепції розуміння правовідносин. Перша точка зору, як зазначає Крижановський В. Я., найбільш яскраво викладена в відомій праці Ю. К. Толстого, яка характеризується тим, що правовідносини розглядаються в якості особливих ідеологічних відносин, через які норми права регулюють фактичні суспільні